

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XII. V Ljubljani v saboto 18. februara 1854.

List 14.

Vodila dobrega gospodarstva pri kmetovanju.

Ni zadosti, da kmetovavec orje, gnojí, seje, in dobro oskerbljuje svoj sadež, da pridelke srečno spravi in jih kar je mogoče dobro prodá, — ni še zadosti, da svojo živino prav redí, in druge domače opravila dobro vreduje; treba mu je paziti še na druge važne reči, in te so:

1. kmetovavec mora vediti: s koliko delavci in s koliko in kakošno delavno živino zamore obdelati svoje kmetijstvo;

2. vediti mora po kateri poti, da bo svoje gospodarstvo zboljševal od leta do leta, in

3. koliko dnarja potrebuje za oskerbovanje svoje kmetije, kako da zamore svoje letne dohodke in izdajke prerajati: koliko si je pridobil ali koliko je zgubil in koliko da ima premoženja, zadnjič kako se zamore škode varovati.

1. Od dela.

Znano je po skušnjah, da za obdelovanje enega oralu (joha) na leto je potreba okoli 30 delavnih dni ročnega dela, da se polovica zemljiša, to je njiv in senožet, za žito, in druga polovica s senožeti vred za živinsko klajo oberne. Tako ravnanje donáša vsakemu kmetovanju naj večji dobiček.

Ker vsak delavec na leto kakih 300 dni delati zamore, tedaj obdela en delavec 10 oralov polja, pridelk spravi in ga zmlati. — Po tem potrebuje kmetija z 20 orali — dva, kmetija z 30 orali tri delavce vsaki dan.

Dalje uči skušnja, da na dobro uravnanem zemljišu se za 1 oral polja potrebuje dela z živino skoz 7 in pol dni, kar se z dvema konjama opravi. Med to delo se šteje: vožnja gnoja, oranje, druge poljske opravila, vožnja žita v malin, vožnja derv, kar je od enega oralu.

Ker se zamore z eno konjsko vprego (to je z dvema konjama) na leto 200 dni na polju, in 100 dni drugej delati, tedaj pride na eno konjsko vprego 40 oralov polja.

Prerajtila pa kažejo, da je opravljanje kmetije s konji nar dražji, in scer zavoljo tega, ker konji hočejo boljši klajo imeti, to je, v zernju, in ker je vsa njih postrežba in oprava, podkovanje itd. dražji, ker konji večkrat zbolé, da tačas niso za delo in zadnjič le toliko vrednosti imajo, kar je koža vredna. Tako je veliki kapital dveh konj v nekaj letih zgubljen, kar se pa o nesrečnih prigodkih še hitreje zgodi. — Konji se zamorejo s pridom le pri velikih kmetijah imeti, in tam le toliko, kar je potreba za daljne vožnje, za ktere druga počasna živina ni. Za veči del druge vožnje so pa volí in krave koristniši. Volí in pa krave za vprego pa morajo biti veliki, ker velika živina je že vstvarjena bolj za delo, ni tako počasna, in se tudi tako hitro ne utruje. Očitno vidimo to na volih ogerškega in poljskega plemena, ki za vprego prekosijo vse druge goveda celega sveta.

Trije srednje močni volí ravno toliko storé, kakor dva srednje močna konja; trije volí pa nič več ne veljajo, kakor dva konja, in ko se vol postara, se prodá mesarju in na kapitalu ni nič ali clo malo zgube.

Za male kmetije — do 30 oralov, kjer ni daljnih vožinj, so krave nar boljši.

Skušeno je, da 4 srednje močne krave toliko storiti zamorejo, kolikor 2 konja; pri dobri klaji dajo še mleka. Tako se smé šteti del manj stroškov za delo šteti, kakor pri konjih, in petnajsti del manj, kakor pri treh volih. — Če ravno krave zlasti ob deževnem vremenu delj časa delati ne morejo, dajo na mleku dobiček, in tega toliko več, kolikor bolji je piča.

Iz tega se razvidi, da opravljanje kmetij s konji je nar dražji, z volí manj drago, in z kravami nar boljši. Za tega voljo naj se pri malih kmetijah imajo le krave, pri srednjih volí, in pri velikih konji in volí v pravi primeri, ako hočemo s pridom kmetovati. (Dalje sledí.)

Gospodarske skušnje.

(Da se pšenice snet ne loti), priporoča neki nemški kmetovavec sledeče: „Nikdar ne sej pšenice na frišni gnoj“. Odkar tako ravnam — pravi — nisem ne enega pšeničnega klasa na svojih njivah snetjavega imel. Nasvetovani pomoček pa se ima razumeti takole: njiva namreč je mogla poprejšnje leto gnojena in po tem s kako drugo frugo obdelana biti; za to še le pride pšenica. Da pa se prejšni frugi mora močno pognojiti, se samo po sebi razume. (Frd. Bl.)

(Graha in vsega sočivja se več pridelaj), ako se sadi ob zadnjem krajcu lune, — pravi nekdo v „Frau. Bl.“ Zakaj to, ne vémo; da pa je gotovo, učé skušnje.

(Veliko korenje ali merkva — Riesenmöhre) slovi po Českem tako, da lani so bili vsi ondašnji kmetijski časniki polni velike hvale tega korenja, ki je neka posebna sorta navadnega, ima belo meso (je tudi sorta z rumenim mesom) in je prav sladka, zraste 12 do 15 pavcov dolga, po 3 pavce debela, in 2½ do 3 funte težka; pridelaj se je veliko, na oralu namreč 120 do 300 centov. Je veliko boljega okusa in se lože mehko skuha, kakor navadno rumeno korenje. Tudi konje in prešiče dobro redí; krave dajejo po nji veliko mléka. To veliko korenje ljubi gorák in vlažen kraj in lahko ilavnato-pešeno, rahlo, globoko, dobro zemljo. Seje se iz začetka mesca aprila, zrela je mesca oktobra. — Ker se s tolikšno hvalo priporoča to korenje, je naročila krajnska kmetijska družba tega semena nekoliko za poskušnjo. Če ga bo kaj več dobila, ga bo rada razdelila tudi drugim kmetovavcem, ki se bojo za-nj oglasili. Takrat bomo tudi natanko popisali setev in obdelovanje velikega korenja.

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XII. V Ljubljani v sredo 22. februara 1854. **List 15.**

Obertnijska razstava v Monakovem na Parskem.

Komaj so dobro potihnili popisi velike razstave blaga v Londonu na Angležkem in v Novem Jorku v Ameriki, se že spet oklicuje druga, ki bo letos od 15. julia do 15. oktobra v Monakovem (München) na Parskem.

Namen tacih razstav je zvediti: kaj in kako se to in uno blago tu in tam po svetu izdeluje, in po ti zvedbi pospešiti obertnijsko in rokodelstvo po boljših izgledih, in razširiti kupčijo po svetu, zakaj kupčiji ni mar za nobeno narodovnost, — kupčije narodna duša je dobiček. Lični šali, ki jih Turk izdeluje, so gospém našim ravno takoljubi, kakor svilno blago iz francozkega Lyona.

Velike obertnijske razstave so tedaj fabrikantom, obertnikom in rokodelcem lepe prilike svetu na ogled postaviti svoje blago in svoje izdelke, in si tako privabiti kupca včasih celo iz daljnih krajev.

V zadnjih „Novicah“ je naša kupčijska zbornica razglasila povabilo za vdeležbo pri ti razstavi krajnskim obertnikom. Kar ta razglas naznanja za krajnsko deželo, je veljavno tudi za vsako drugo deželo našega cesarstva, samo s tem razločkom, da se naznanila tega, kar kdo misli v napovedano razstavo poslati, pošljejo zbornici dotične dežele; tako štajarski obertniki v Gradec, teržaški v Terst, koroški v Celovec, horvaški v Zagreb itd.

Kakošno blago se bode jemalo v razstavo, je povedano v omenjenem oklicu, kjer je razločno rečeno, da tudi borno (ordinar) blago naj se pošilja, ako je take baže, da se ga za vsakdanjo rabo veliko potrebuje in ima to lastnost, da je dobro ali po ceni.

Ker je vožnja po železnicah tje in sem zastoj, in v razstavi ni nič štantnine plačati, je pač majhnega truda vredno, da se pošlje na ogled tako blago, od kterega kdo misli, da bi se utegnilo prikupiti kupcom.

Kako se blago pošilja, in kaj se ima zraven pripisati, vse to povejo kupčijske zbornice (Handelskammern), kdor jih praša o pravem času.

Komur pa težko ne stane, tudi ogledati iti tako razstavo, ima pa še drug dobiček: viditi razstavljeno blago in se marsikaj naučiti.

To priporočilo pošlejo „Novice“ po vsem slovenskem svetu, kamor one zahajajo, s prijaznim povabilom: naj se tudi naši fabrikantje, obertniki in rokodelci vdeležijo razstave v Monakovem, ako bojo zbornice spoznale, da je blago njih vredno potovati na Parsko.

Dobro srečo!

Vodila dobrega gospodarstva pri kmetovanju.

(Dalje.)

2. Kako kmetijske dohodke zboljšati.

Znano je, če se prideluje dosto klaje, če se taista prav rabi, če se dosto gnoja pridobi in gnoj dobro oberne, da se s tem doneski polja zvikšajo. Vémo, da 40 centov povžitega sena in 10 centov slame okoli 100 centov gnoja da, *) kteri se na leto za 1 oral polja potrebuje, da se toliko sena in slame na oralu polja pridela, da se iz klaje od 2 oralov polja eno govedo ali 10 ovác od 6 — 8 centov žive vage celo leto v hlevu redí, — s pašo pa 10 do 13 ovác, in da ta živina, ako je dobro rejena, toliko gnoja da, da ta dva oralna na pol s klajo, na pol pa z žitom obdelovana, dajeta vsako leto dober pridelk.

Ako je polje v slabem stanu, je treba dve tretjini, tedaj od 2 oralov $1\frac{1}{3}$ oral s klajo obdelovati, ker le na tako vižo se bo pridobilo toliko klaje, da se potrebni gnoj dobi, brez kterega ni misliti na zboljšanje kmetijstva. Zavoljo tega pa ne bo slame manjkalo, ker slame se potrebuje le čerterti del od sena, na priliko, na 10 funtov sena ali tolikošne senéne tečnosti se potrebuje 2 funta in pol slame. Boljši je pa živini le samo dobrega sena pokladati, slamo pa le za steljo porabiti.

Previden kmetovavec mora vedno skerbeti svoje premoženje množiti, in si kapital za slabe letine skupej spravljati, da sile ne terpi in da ni prisiljen zavoljo pomanjkanja zanemariti svoje kmetije. Gotov pomoček za zboljšanje svojega gospodarstva je, si več klaje za živino, in boljši žetev in pridelke preskerbeti, več živine rediti, zmiraj boljši gnojiti in si tako marsikteri goldinar pridobiti.

Da bo pa vse to prav storil, se ima po tem ravnati: Vsak dober kmetovavec mora svojo zemljo na tanko poznati, in tako obdelovati, kakor ona potrebuje. On mora, ako je le moč, senožeti močiti, močirne sušiti, zemljo večkrat orati, mešati, za obilno gnoja skerbeti, torej ne cestnega blata v nemar pušati, gnoj ali pa gnojnico mora kakor zlato jamo ceniti. Kadar seje ali sadi, mora skerben biti, da je seme dobro, da je za tisti kraj nar bolj vgodno, zemlji primerno, in to saditi ali sejati, kar nar rajši in dobro rodi in se lahko tudi v dnar spravlja. — Potreba je seme večkrat premeniti in že pozimski čas nar bolji zernje za seme izbrati, od eno leto starega semena, ktero boljši rodi, za drugo leto, in celo svojo hišno potrebo za pol leta naprej pripravljeno imeti.

*) Kdor hoče vediti, koliko gnoja sploh smé od svoje živine pričakovati, naj suho klajo (seno in slamo) z nasteljo vred na funte izrajtano poštevá (multiplicira) z $2\frac{3}{10}$; znesek te poštevave kaže gospodarju znesek gnoja. Če pa poklada živini sočno, sirovo (frišno) klajo, se mora ta naj prej prenesti (reducirati) na vrednost sena, in ta znesek potem poštevati z $1\frac{8}{10}$; znesek poštevave je znesek gnoja. Vred.

Nikoli ne smé priden gospodar svoje setve v nemar pušati, torej mora plevel marljivo zatirati in vse dobro oskerbovati.

Da si pa v slabih in hudih letih kakšnih dohodkov pridobi, ima kmetovavec za take sadeže skerbeti, s katerimi kupčevati zamore. Pri tem pa ima na to gledati, da take sadeže prideluje, kateri se nar boljše prodajo; ni pametno, ako take drevesa ima, ktere slabi sad ali clo nič ne rodé; ravno tako se mora pri vinski terti ravnati, ker dober sadež se tudi dobro prodá.

Dalje smé kmetovavec le tako živino imeti, ktera je za njegovo gospodarstvo nar bolj koristna, torej le take krave, ktere so za molžo dobre, in take ovce, ktere imajo dobro volno. Da bo pa živina imenovane lastnosti imela, je pa tudi treba, ji potrebne dobre piče dajati, da nikoli ne strada. Ako ob moč pride, se nedá tako hitro popraviti in zrediti: le dobro rejena živina je kmetovavcu v prid.

Da se pa živina prav redí, je potreba primerne piče, in vediti je: koliko je potrebuje vsaka živina. Prerajtano je na vsaki cent žive živine za 365 dní (ali za leto) $13\frac{7}{10}$ centov klaje (s pašo vred) — pri toliki piči se živina dobro ohrani, če nič ne dela.

Pri delavni živini je potreba nekoliko več, vendar ne preveč, ker delavna živina ne smé se debeliti; pri tem bi se porabilo dosti klaje brez potrebe in bi bilo kmetovavcu v škodo.

Ako se pa živina pita, na priliko, za prodajo mesarjem ali za meso doma, se ji mora obilo klaje dajati, da v kratkem času debela postane; ako se živina le počasi redí, se zopet preveč klaje zgubi.

Kmetovavec mora zadnjič na zdravje svoje živine gledati, torej živino in hleve vselej snažne imeti in živini potrebne soli dajati saj včasih.

(Dalje sledí.)

Domače šege.

Ženitvanske šege Slovincov Goriške doline.

(Konec.)

Da bi se jim pa usta po poti ne posušile preveč, previdijo se že domá z vinom v zalih majolikah, ki morajo biti v vsaki boljši kmečki hiši. Znanov in prijatlov med potoma ne prezirjejo. Domači fantje imajo navado jim kak drog ali hram deržati čez cesto in jim zapirati jo. Popred jim fantje napivajo, potem jim še le svatje povračajo; posebno velja to, ako se jim dekle ukrade in iz vasi odpelje.

Ko so pa nazadnje vendar, v kljub vsim spodtikljenjem s temo, srečno dospeli domú in so s strašnim strelom in vriskom naznanili svoj prihod, stopi mati — tašča (velika mati) na hišni prag z bokaletico v rokah. Staršina ji z gorečimi priporočili in voščili predstavi nevesto, kateri ona trikrat napiva, nevesta pa s tim razodeva svojo hvaležnost, da tisti tolar, ki ga je prejela, v bokaletu verže. Potem jo peljajo v kuhinjo, in ko se na pripravljeni stol vsede, ji podajo lepo oblečenega otroka, da ga eno malo popestva; otroku pravijo „pokolenček“. Kuharica jo spremi k ognjišču in ji skoraj od vsih jedí ponudi v pokus.

Med tem je pa že ženin s pomočjo tovarša in družih možkih balo spravil na svojo mesto, in bilo bi nespametno se zoperstavljati prijaznemu vabljenju lepo pogrnjene mize in iz kuhinje puhtečega duha.

Tu se še le začne pravo ženitninsko veselje. Večerje mi ni treba na široko popisovati, ker se obnašajo, kakor je sploh ob tacih veselicah navadno.

Po večerji se delijo „kolači“. Družica vstane in, omenivši deljenja kolačev, ogovori ženina in celo veselo družbo v prid neveste takole: „Novic pet petic!“ „Staršina, dva čekina!“ itd. kolikor ji je pri ženski sramožljivosti mogoče. Ženinu predloži prvemu kolača in navada je, da ji en tolar verže v kolačevo luknjo; in tako se premika spremljevana od neveste, ki ji iz jerbaščka vselej po dva kolača na okrožnik poklada, od svata do svata, in vsaki verže v sred kolača svoj dar, vzame pa le enega: tako veli sposobnost, po kateri se vedejo saj ta dan. — Nekdaj je tudi godec denarje pobiral, potem ko si je bil s šaljivim ogovorom svate prikupil in k radodarnosti spodbodel; dan današnji pa skušajo zvediti, koliko se bo godcom plačalo, in toliko zložijo berž sami možki pri mizi. Ravno tako se tudi zgublja navada, da si kuharica s kuhavnico pri gostih pobira svoje plačilo in na dolgo in na debelo od strašne nesreče pripoveduje, ki jo je vihar na loncih napravil. Za njo skladajo pa tudi ženske.

Po večerji se gré zopet plesat in pleše se skor do jutra.

Stroške za večerjo morate obé hiši terpeti; zatega voljo ali vse reči vkup skupujete, ali pa nevestini stariši svoj del plačajo. Po starem, ko so ženitnine po dva dni terpele, je prvi dan, zvun zajterka, mogla nevesta za vse svate skerbeti, drugi dan pa ravno tako ženin. Tudi drugi dan so šli k maši. —

To so ženitovanske šege v okolici goriški, nočem pa terditi, da po vsih vaséh z vsimi tukaj popisanimi okolišinami in malenkostmi, ker je vsakteremu dobro znano, da ne le vsaka vas, temuč kedaj vsaka hiša ima ali v obleki ali v govorjenji in naglasu posamesnih besedí svoje nepomenljive posebnosti, ki pa splošnega narodskega značaja kraju ali vasi nič ne kratijo. Ravno taka je tukaj.

Lahi v goriških predmestjih posnemajo tudi te slovenske navade.

Dragi bravci pa si morajo premožnega kmeta (kmeta v pravem pomenu besede) misliti, ne pa tacega, kteremu pri obhajenji ženitnine revšina predpisuje postave.

Bilo bi še morebiti marsikaj povedati, od ženitvanskega in vsakdanjega oblačila, ali ker se to z golo besedo brez podob težko jasno in razumljivo popisati da, naj bo tukaj le toliko rečeno, da, kar sedanji rod pomne, je po francozkih vojskah tista noša obveljala, ktera se še le od osem in štiridesetega leta sém novi oblačilni šegi umikuje in bolj in bolj značaj narodovnosti zatiruje.

Naši Kraševci, Brici, Gorjani in Bovčani imajo gotovo tudi svoje lepe stare narodske šege; zato mislim da bi bravcom „Novic“ dobro vstreženo bilo, ako bi kak z ondotnimi navadami soznanjen domorodec jih nam naznaniti hotel.

Ako slavno vredništvo želí, bom skušal včasih še druge navade in narodske posebnosti goriških Slovincov popisavati. *)

Domače slovstvo.

Archiv für die Landesgeschichte des Herzogthums Krain. (Konec.)

Velike velike hvale vreden donesek k 2. in 3. zvezku tega „arhiva“ so nadalje spisi našega učenega gosp. Hicingerja. Če kdo zasluži imé neutrudljivega domoljuba, ga zasluži Hicinger. Živa priča tega sta spet njegova sostavka, ki ju je izročil temu arhivu, katerih eden popisuje cerkveno razdeljenje krajnske dežele od prve vpeljave kristjanstva noter do današnjega časa, — drugo pa povestnico kartajzerskega samostana v Bi-

*) Nam bo drago.

NOVICA

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XII. V Ljubljani v saboto 25. februara 1854. **List 16.**

Od tertje bolezní.

(Vinorejcom priporočilo.)

Profesor Didot je iz Lütiha naznanil gospodu ministru notranjih oprav na Dunaju po štiriletni skušnji (od leta 1849) neki pripomoček zoper tertjo bolezen, od kterega pravi, da je vreden skušnje vsih vinorejcov, ker ta pripomoček ni kakor sto družih iz gole domišljije vzet in se lahko rabiti dá.

Da ne bomo bravcov mudili z dolgim popisom, kako je gosp. prof. Didot ta pripomoček iznajdel, jim ob kratkem povémo, da pripomoček ta je rudninski katrán (mineralischer Theer), kterega je Didot iz glažute dobival, ki se pa scer lahko in po ceni kupi.

Pozimi — pravi gosp. profesor — nimajo vin-carji tako nič opraviti, tedaj zamorejo lahko več tert nad korenino kakih 7 do 12 pavcov visoko s katranom namazati in skusiti ta pripomoček že to leto. —

Če na pičlih dvéh oralih stojí kakih 25.000 tert, je lahko zapopasti, da se v kratkem času bo negrad dal tertje bolezní obvarovati — pravi gosp. Didot nazadnje — in da se bojo vinorejci toliko raji tega ne druzega pripomočka posluževali, ker bi menda zadosti bilo, ako bi se mazale tert s katranom le vsake 3 ali 4 leta.

Vodila dobrega gospodarstva pri kmetovanju.

(Dalje.)

V velik prid so kmetovavcu dobri posli. Veliko se piše in govori od poslov; pripomoček, da gospodar dobre posle ima, je, jih primerno plačati, jim dobro hrano dajati (to je, kakoršna je v tistem kraji navadna), prijazno z njimi ravnati, kar je prav od njih terjati, pri vsih rečéh pa jim dajati dobre izgledé.

Pri večim delu naj si jemlje več delavcov, da se vsako delo ob pravem času hitro opravi, da zavoljo premalo delavcov pridelki v zlo ne pridejo, in se škoda ne godí.

Dalje je treba gledati na pota, da se popravijo, ako so slabe; naj se kakor tudi spasniki z visokimi sadnimi drevesi obsajajo.

Velika pripomoč za povzdigo kmetijstva je, ako njive kolikor je mogoče, blizo skupej ležé; naj si torej kmetovavec prizadeva, jih z menjo ali s kupovanjem, saj v večjih kosih vkupej spraviti.

V zboljšanje kmetijstva gré še naslednje važno opravilo:

V velik prid nam bo, če klajo pred žitom na novo pognojene njive sejemo; to pomnoží pridelke na klaji in na žitu. Vsak žitni pridelk oslabí zemljo za vrednost pol gnoja; klaja pa, kakor: detelja, trava itd. ne oslabé zemlje tudi v dvéh in treh letih, čeravno se tiste zaporedoma na ravno tistem

kraju pridelujete, in če potem še žito sejemo, se tudi žitni pridelk dobro obnese. Tako imamo iz več klaje več živine in več gnoja, in torej trojni dobiček.

Za pičo živine pa znamo zraven detelje svoje njive tudi s takimi rastlinami obsejati, ktere so ji ravno tako ali še bolj, kakor detelja ali trava, v tek in rejo; postavim, se v jeseni na tako polje, ktero je bilo spomladi gnojeno, ozimna rež, ječmen, grahovca z mešanimi travami seje; — spomladi pa se njive, ktere so v jeseni gnojene bile, z jarino ravno tako kakor je bilo popred rečeno, obsejejo. Zmešano žito se ne smé pregosto sejati, da detelje in druge trave ne zaduší. Preden je tako sejano zmešano žito na pol izcvetelo, se pokosí, da se detelja, ktera je bila vmes sejana, ne zaduší, zemlja ne oslabí in da se tudi drugič še kositi zamore.

Če tako klajo sejemo, imamo vse tri leta obilno pridelka, zatorej je treba vsako leto tretji del naših njiv, in sicer šesti del v jeseni, in šesti del pa spomladi, tako obdelovati.

V precej gnojeno njivo se seje mešanica brez detelje, repa, ktera se za klajo rabí, sočivje itd. Krompir ali korún se sadi v negnojeno pa močno zemljo. Na tako vižo se na precej gnojene njive ne smé sejati žito, ktero imamo v zerni pridelovati.

Še en napredek v kmetovanju je pridelovanje nemške ali lucernske detelje, tudi metelke imenovane.

Štajersko deteljo rada zima vzame, ker jo zmerzlina hitro izleče, zatorej ji moramo ne le drugih trav, ampak tudi nemške detelje in sicer nar manj 5 do 6 funtov na oral (joh) pridjati, ker ta detelja zgubo navadne detelje nadomestuje; na tretje leto se preorje.

Če tako ravnamo, kakor je bilo rečeno, bomo v resnici naše kmetije zboljšali, si bomo živinske piče dokaj priredili in lahko več živine redili, zemljo dobro ohranili in vrednost zemljiša vikšali.

(Konec sledí.)

Dobrovoljen opomin starišem zavolj človeških kóz ali osepin.

Po več krajih so se letos prikazale kozé ali ose-pince; tù in tam so celò tako hude, da so nekteri ljudje pomerli za njimi.

In zakaj se godé še dan današnji take nesreče? Zato ker je še dosti tacih nespametnih in brezvestnih starišev, ki ne dajo svojim otrokom kóz staviti.

Da so pred 50 leti nekteri stariši tako neumni bili misliti, da po stavljenih kozah kerst ne veljá in da matere zapišejo zlodju svoje otroke, se ne smémo čuditi. Nekdaj je vsak rokomavzar lahko sleparil ljudi, — al da dan današnji, ko se je ljudstvo vse bolj spametovalo, še vsi ne spoznajo velike dobrote cepljenih kóz, to je čudo!

NOVIČ

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XII.

V Ljubljani v sredo 1. marca 1854.

List 17.

Gospodarske skušnje.

(Kako globoko sejati.) Vnovič ponavljane skušnje so učile, da ni kalilo tako seme, ki je prišlo 6 pavcov in pol (tedaj čez pol čevlja) globoko v zemljo; toliko bolj so pa kalile take zerna, ki so bile plitvo pod zemljo. Skor vse semenske zerna, ki so ležale čez 3 pavce pod zemljo, so zgnjile; iz prav plitvo vsejanih in le malo z zemljo zakritih so zrasle vselej naj močnejši bilke. Nek kmetovavec je izrajtal, da le tretjina navadne setve kalí. Dve tretjini se tedaj večidel zaveržete. Kolikšen razloček je tedaj med setvijo in med pridelkom! Koliko semena se zamori po napčni sevi. Kupite si tedaj sejavnice (mašine, ki pokladajo vsako zernje enako globoko pod zemljo.)

(Skerb za sadno drevje spomladi.) Šestero je potreba: 1) vse suhe rogovile in nepotrebne veje naj se porežejo berž, dokler sok še ne stopa kviško; porežejo naj se pa veje tikoma debela, da se réz hitreje zarase; debelejši veje naj se zamazejo. Boljši je, ako ima drevo malo véj, da ga sapa dobro prepihati zamore; sad je na drevju z redkimi vejami vselej žlahniši, kakor na prekošatem, — 2) pridno trebi gosenčno zalogo; — 3) staro puhlo kožo in mah ostergaj z drevesnim stergalom, in kar si odstergal, daj sožgati, da se pokončajo merčesi in zarod njih, ki tiči pod tako skorjo; — 4) kdor še ni okopal drevés, naj stori to berž ko more; z okopovanjem drevja se zrahljá zemlja nad koreninami; to naredí zemljo rodovitniši, močnejši korenino in obilniši sadni pridelk; — 5) če vidiš kožo debela oderto ali ranjeno, damu moča in sapa škodjete, izreži z nožem ali izdolbi z dletom vés gnjil in bolán les noter do zdravega, in rane zamaži z vertnim mazilom; če ne, se bo drevesa prijel rak in trohljiv žlambor; — 6) mlade drevesca oglej: ali niso napčno privezane; kjer se drevesce dergne, se ga loti snet ali rak, ki pomorita skor polovico mladega drevja. Neprivezane priveži.

(Zoper govejo kugo) je v doljni Austrii, kakor vradne naznanila terdijo, pomagalo bolnim govedom vlivati večkrat černe kave (černega kofeta, kakor ga mi pijemo). Prodamo, kakor smo kupili, porožtva za resnico pa ne vzamemo na se.

Vodila dobrega gospodarstva pri kmetovanju.

(Konec.)

3. Kako naj kmetovavec prerajtuje gospodarstvo svoje.

Vsak pričetik, naj je v kmetijstvu, ali kupčijstvu, ali rokodelstvu, potrebuje dnarja, da se more delo začeti, potem da se gospodarstvo vravná, in vse potrebne reči pripravijo; tudi je treba dnarja, da se v slabih letinah ali v družih nesrečah ali potrebah pomnoži kapital. Dostikrat je treba, če

si hoče kmetovavec svojo kmetijo zboljšati in nima dosti svojega dnarja, ga na posodo vzeti, da si doneske povikša in vrednost zemljiša povzdigne. Saj dober gospodar, ako ga ne tarejo posebne nadloge, bo po nekterih srečnih letih spet v stanu dolg nazaj plačati, in čeravno nekoliko let činž plačuje, mu zboljšano zemljiše vendar dost več dobička donáša.

Nasproti je pa treba, vse nepotrebne stroške pri gospodarstvu opustiti in s pametno varčnostjo prihraniti premoženje, ki si ga kmetovavec mora dostikrat s kervavimi žulji pridobiti.

Vsak človek, če noče ostati vse svoje žive dni divjak, se že v mladosti zraven branja in pisanja učí rajtati, pa ne samo zato, da bi kadaj le prerajtoval, kar kupi, prodá, ali posodi, ampak da bi kakor dober gospodar ali dobra gospodinja vsako reč prevdariti zamogel: ali mu je v dobiček ali v zgubo, da tedaj kaže, jo imeti ali se je raji znebiti ali kak drugač ravnati ž njo. Dober gospodar si mora znati vsaki čas prevdariti, v kakošnem stanu je njegovo premoženje. Zatorej naj vsak kmetovavec vsako leto ob vsih Svetih ali bolj prav konec mesca velikega travna, ko so pridelki že pošli, rajtingo sklene in se po nji na tanko prepriča, kako da stoji s svojim gospodarstvom: ali si je to leto kaj pridobil ali pa zgubil? ali je njegovo posestvo kaj več ali manj vredno? Take prerajtbe storé, da mu jelože pri sercu, ker mu gotovost dajo, da gospodarstvo ne gré rakove poti, da zamore kakšen krajcar več izdati, ali pa nasproti bolj varčen biti.

Dalje mora moč zemlje preceniti in se prepričati, al si ni obilnih pridelkov v škodo zemljiša pridobil, in bi utegnill v poznejših letih zatega voljo dosto manj pridelati. Tega prevdarka je posebno treba pri kolobarenju ali verstenju sadežev.

Marljiv kmetovavec naj si v svoje bukve zapiše vse potrebne reči, da se vé potem ravnati.

Pameten gospodar si mora pa tudi, kar mu je moč, prizadevati, da si škodo odverne, ktera bi ga brez lastne krivice zadeti utegnilla; zavaljo tega naj svoje premoženje zavaruje pred zgubo po toči ali ognju pri asekuracijah, ki so v ta namen napravljene. Tisti goldinar, ki se za tako zavarstvo plača, je na dobre činže naložen kapital, ako ga nesreča zadene, ktere nobeno leto ni varen.

S tem je večidel vse rečeno, kako naj kmetovavec dela, da bo svoje gospodarstvo prav oskerboval, in vsak se bo lahko prepričal, kako koristno mu bo to ravnanje.

Zatorej berite, dragi prijatli, premišlujte in poskušajte! Brez skušnje je vse zastonj. Da bi si pač tudi kmetijske podružnice prizadevale, kmetovavce svoje okolice pri vsaki priložnosti spodbadati k zboljševanju kmetijstva.

Iz Ložke doline.

Ud kmetijske družbe D—n.